

Eesti Kohtunike Ühing

Eesti Kohtunike Ühingu ettepanekud koalitsioonipartneritele kohtusüsteemi arendamiseks

1. Tuleb astuda tõhusaid samme selleks, et Eestis oleksid välistatud sellised kohtusüsteemi puudutavad arengud, mis on täheldatavad mitmetes Euroopa riikides.¹ Eesti kohtunikukonna seisukohalt süvendab muret tõsisasi, et lähiaastatel tekib ligi neljakümnel kohtunikul pensioniõigus ja neile tuleb leida väärilised järglased. Õigusemõistmise usaldusväärsus on võimalik tagada ja säilitada ainult parimaid erialaseid teadmisi omavate väärivate ning usaldusväärsete kohtunikega. Viimase kümne aasta jooksul on paraku toimunud järjepidev nihe kohtuvõimu sotsiaalsete tagatiste vähendamise suunas (kusjuures võrreldavaid kärpeid täitevvõimu osas Eesti Kohtunike Ühing (EKOÜ) ei tähelda). Sellise tendentsi jätkumisel minetab kohtunikuamet oma prestiižikuse õiguselukutsete hulgas ning kohus marginaliseerub teiste võimuharude otsuseid heakskiitvaks formaalseks kojaks selle asemel, et olla otsustusi sisuliselt läbivaatav institutsioon. Selleks, et oleks tagatud kohtusüsteemi sõltumatus ning kohtunikuametisse saaksid valitud parimad juristid, tuleb koalitsioonipartneritel pöörata tähelepanu kohtunike viimase kümne aasta jooksul kärbitud sotsiaalsetele tagatistele ja leida konsensuslik võimalus vähemalt olulisemate tagatiste taastamiseks.

Eriti tõsiselt väärriks EKOÜ hinnangul kaalumist järgmiste sotsiaalsete tagatiste taastamine: kohtuniku töövõimetuspensioni taastamine enne 1. juulit 2016 kehtinud kujul; kohtunike staažitasude taastamine enne 1. juulit 2013 kehtinud kujul ning kohtunikele, kes on ametisse nimetatud pärast 1. juulit 2013, väärrika vanaduspõlve tagamine õigusriigi toimimisse pikaajegse panustamise eest.

2. Tuleb tagada õiguslase teaduspõhise kõrghariduse jätkuv andmine Eesti ülikoolides. Vastasel juhul satub ohtu õiguselukutsete esindajate (kohtunikud, advokaadid, prokurörid jt) järelkasv tervikuna. See omakorda ohustab selgelt õigusemõistmise kvaliteeti.

3. Kohtutele tuleb anda piisavad finantsvõimalused, mille tagamiseks on omakorda vajalik anda kohtutele suurem roll eelarve koostamise protsessis. Kohtute eelarve vastuvõtmisel parlamendis peaks olema kohtunike arvamusega arvestamiseks sobiv protseduur.² Üheks selliseks kaasamise vormiks oleks anda kohtusüsteemi haldavale sõltumatule asutusele koordineeriv roll kohtute finantseerimistaotluste ettevalmistamisel ning muuta see asutus kohtute vajaduste hindamise küsimuses organiks, kelle poole parlament saab vahetult pöörduda.³ Eestis ei ole kohtuid oma eelarve küsimuste lahendamisel seni piisavalt kaasatud. Kohtute eelarve küsimused võivad jääda ja ka on jäänud tahaplaanile, sõltuvalt valitseva poliitilise erakonna või koalitsiooni muudest eesmärkidest. Lõppastmes on kohtud taandatud samasse rolli võrreldes täidesaatva võimu organitega. Selline olukord piirab oluliselt kohtute võimekust sõltumatule tegutsemisele.

4. Õigusemõistmise tõhustamiseks tuleb eelkõige üle vaadata menetlusreeglid, kaaludes võimalusi muuta kohtumenetlus vähem formaliseerituks ning piirata edasikaebevõimalusi. Tuleb luua toimivad võimalused õigusvaidluste kohtuväliseks lahendamiseks ning teatud vaidluste puhul (eelkõige perekonnaasjad) oluliselt suurendada vahendus- ja lepitusmenetluste osakaalu. Lisaks tuleks hinnata

1 Nii on nt eelmine Riigikohtu esimees ja praegu Euroopa Kohtusse kohtujurisina töötav Priit Pikamäe 9. jaanuaril 2019 antud intervjuus Eesti Päevalehele tõdenud, et peab muret tekitavaks, et Eesti hakkab sattuma valiku ette: kas tahame ikka sõltumatut kohut ja toimivat õigusriiki.

2 Seda on rõhutatud nt Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu (CCJE) arvamuses nr 2 (2001).

3 Vt CCJE arvamuse nr 2 (2001) p 10.

võimalusi kohtute vabastamiseks haldusmenetlusele omaste ülesannete täitmisest (nt menetlusabi andmise otsustamine).

- 5. Seaduse tasandil tuleb kehtestada objektiivsed kriteeriumid kohtunike karjääri puudutavate otsuste tegemiseks.** Euroopa Kohtunike Konsultatiivnõukogu on korduvalt juhtinud tähelepanu vajadusele lähtuda kohtunike ametisse nimetamisel ja nende karjääri puudutavate otsuste tegemisel objektiivsetest kriteeriumidest, mis on seaduses sätestatud.⁴

Eesti Kohtunike Ühingu juhatus

⁴ CCJE sama soovitusi punkti 37 kohaselt peaks neid otsuseid tegema sõltumatu võim või tuleb otsuste tegemiseks ette näha garantiid, mis tagaksid, et otsuseid tehakse üksnes viidatud kriteeriumide alusel. Sama soovitus kordas CCJE arvamuse nr 18 punktis 15 (2015).